СВІДОК

Я просив знайомого суддю, щоби мені позволив прислухатись розправам в суді, і дав мені знати, коли буде що інтересне. Я бажав придивитися нашим людям з села, бо я їх мало знаю, а в суді є нагода пізнати їх ліпше, бо вони то більше, то менше подратовані справою, для котрої їх покликали з села, і виявляють свої думки і вдачу не раз дуже різко. Суддя казав мені звичайно, що нема нічого інтересного. Але раз передав мені возним карточку, на котрій писав:

"Я пришлю Вам сьогодня Василиху Калинчукову з Ко-марівки і Ви переслухаєте її в такій справі: Петро Мафтеїв і Олексій Зелепуга мають поле об межу. На межі плота вже давно не було. Сього року Мафтеїв поклав новий пліт, а Зелепуга вночі розібрав і викинув. Каже, що Мафтеїв заліз йому з плотом на його поле. З того процес. Ґрунтових книг і мап нема, бо згоріли в часі війни. Тому треба свідків питати про границю між сусідами. Калинчукова є свідком. Буду Вам вдячний, коли Ви мені коротенько переповіжте все, що вона Вам буде розказувати".

Справді, Василиха прийшла. Поважна, статочна господиня, літ коло п'ятдесяти, у новім кожусі і з головою, перев'язаною потрійно: одна хустка покривала голову, друга в'язала її від чола на потилицю, третя від тімені попід бороду. Чудно було, що вона чула ще щось в таких тяжких перев'язках, з котрих було видко тільки частину лиця.

Я привітав її:

— Ви Калинчукова Василиха з Комарівки?

— Ая, прошу пана. Василиха. А мене ви звідки знаєте?

— Як же не знати такої славної ґаздині?.. Ви тут прийшли до суду за свідка в справі того плота, що Зелепуга поклав, а Мафтеїв розкинув.

— Не Мафтеїв! — скрикнула баба перелякано.— Хто ж вам таке сказав? То Зелепуга розкинув.

Я заглянув до записки, що мені прислав суддя, і поправив себе:

— Так-так, то Зелепуга розкинув, я забув. Ну, як же ж то було?

— Але ви мене послухаєте? — питалася Василиха і кивнула головою, мовби просила, щоби я їй не відмовив.— Бо там-той пан, що мене слухав, не мав часу і все сказав: "Скоро! скоро!" — та й не вислухав всього. А то я найліпше знаю, по чиїм боці правда.

— Говоріть, ґаздине, я вас послухаю і все запишу собі. Ґаздиня, дуже вдоволена, махнула собі кулаком попід ніс

і почала оповідати:

— То, прошу пана, так було. Заскаржив Николай Мафтеїв, той, що його мама була сліпа на одне око, Василя покійного Штефана Зелепуги за поле. Ще Николай покійний та тримали доньку війтову, того, що тепер вже третій по нім, як він був, та дав Катерині пайку, а Штефан поклав пліт насеред загона. Тепер прийшла комісія та й викинула пліт.

— Чекайте, ґаздине. Се ви про якій пліт говорите? Адже його поклав Петро Мафтеїв, а ви кажете про якогось Штефана.

— Е! прошу пана, то я кажу про той пліт, що я ще дівкою запам'ятала. Але ви лиш послухайте, як то було. То не проста справа. Ну, прийшла комісія і викинула пліт. Але Штефанів брат, Тодор, той, що його вуйка сестра та покумалася з Грицишиним Николаем, каже, що він также при-належний до тої пайки. Вони ще притягнули Тодосія і Івана Семенового з гори коло майдану. А Тодосія син, Николай, та ходив до дівки Грицишинової та й тепер вмішався также до тої пайки. Бо, каже, що його мачуха Василина, що була за Тимофієм Кобзаєвим, ще його

первого брата похресни-ця,— бо вона та Олексій Зелепуга, Штефанів син, то були якось з третім хресту, а Николай Тодосія то був зведенюк,— то як Тодосієва жінка, Оксана, вмерла, то він оженився з Василиною покійного Тимофія. Адже ви її мусили знати?

— Знав! — кажу я.— Як же ж ні? Я вже не нинішній. То ви досі казали про родину Зелепуги?

— Де ж там! Се Мафтеєва родина.

— Ага! Ну то говоріть дальше, я все записую.

— Пишіть, паноньку, най буде все по правді, як бог приказав. Так слухайте дальше! Семен Забурений, ще покійного Васильчука братової первої сестри син, що мав тестя — ой! ой! як же він звався? Так мені лиш на язиці плиничиться... той, що байки казав... ага! Прокопій звався він — то він оженився з Марією; а Марія з Николаем тримали до хресту в Таньки Василевої, що коло потока, і вони собі также приходили не чужі, бо її мама, а моя тета, Настасія Калинчуко-ва і Фрузина Дьордієва, що була за Грицем Макухом, то були собі дуже близькі,— так Семен, чоловік Марії, также вмішався до того права. Але-бо й Николай, ще Грицевого брата від першої жінки син, той, що йому, вибачте, свині хату завалили, — то-то було сміху колись на ціле село,— і він также пристав до того права. Але суд відкинув рекурс і грунт дав Василеві, другому синові Николаєвого діда.

— Заждіть, ґаздине, хвилиночку, нехай я собі допишу. Ваша родина, бачу, не маленька.

— О, є нас доста, слава богу. А щоудітей тепер по війні! Як маку. Мене сеї осені сім раз за куму кликали.

— Не пропадемо?

— Ей, де там!

— Ну, добре. Тепер я вас, ґаздине, хочу спитати; ви досі говорили про той давній пліт, чи про новий?

— Про давній, ще як дівков була. То, вважаєте, не проста справа. Тягнеться не від нині. Я вам зараз розповім все, як бог приказав, і присягну.

— Се не потрібне. Ви вмієте читати?

— Ні!

— Я вам тут напишу карточку і ви з тою карточкою вернетеся до того пана судді, в котрого ви нині були. Він слухав уже інших свідків і, може, поїде на комісію і мене возь-ме, то ми на місці розберемо, по чиїм боці правда. Згода?

— Та що робити? Але я би вам дуже хотіла розповісти, як то було.

— То вже на місці в Комарівці. До судді написав я картонку:

"Відсилаю Вам з подякою Василиху Калинчукову. Від неї знаю дещо тільки про давній пліт, ще як баба дівкою була. До нового плота я не дійшов, бо дуже далеко, найменше тридцять літ. А в мене нема стільки часу".

З тою запискою вислав я Калинчукову до судді, котрий певно вже дійшов до нового плота.

1923